

Nieuwsbrief

Telen met toekomst is door PPO en DLV Plant bv ontwikkeld in opdracht van LNV

nieuwsbrief nr. 26

juli 2009

Inhoud

Akkerbouw & vollegrondsgroente

- Trainingspakket puntemissie nu al volop in belangstelling
- Geleide bestrijding kniptorren Zuid-Limburg
- Duurzame aanpak aardappelopslag op praktijkdag suikerbieten
- Geslaagde schoffeldemonstratie in cichorei

Bloembollen

- Emissie uit spoelbassins voorkomen

Boomkwekerij

- Veel belangstelling voor driftarme doppen
- Toeleverancier gaat voor duurzame middelenkeuze luisbestrijding
- Boomkwekers stappen over op spintbestrijding met rooftermijten

Fruitteelt

- Tijdstippenproef fruitmot bij peer

Glastuinbouw

- Beleidsexcursie glastuinbouw naar Polderproject de Woudse droogmakerij

Akkerbouw & vollegrondsgroente

Trainingspakket puntemissie nu al volop in belangstelling

Er is veel belangstelling voor het trainingspakket over het voorkomen van puntemissie van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater. Telen met toekomst ontwikkelt dit pakket samen met LTO Noord, Agrodīs, Schone Bronnen en enkele waterschappen. De ontwikkeling van de training is een vervolg op de poster 'Elke druppel telt!' die afgelopen winter landelijk is verspreid door de gewasbeschermingsadviseurs. Het terugdringen van puntemissie is belangrijk, omdat kleine hoeveelheden gewasbeschermingsmiddelen al grote nadelige effecten kunnen hebben op het oppervlaktewater. Het trainingspakket omvat onderdelen als de opslag van middelen, het vullen van de tank, het reinigen van de veldspuit en de (kant-) doppenkeuze. Hoewel het volledige pakket nog in ontwikkeling is, tonen diverse partijen volop belangstelling voor de onderdelen van het programma die al beschikbaar zijn. Zo is de compacte spuit, die speciaal voor de training is ontwikkeld om emissieroutes te demonstreren, te zien geweest tijdens diverse telersbijeenkomsten en relatiedagen:

- Praktijkdag suikerbieten en cichorei, Valthermond, 4 juni
- Relatiedagen Agrifirm, diverse locaties: 18, 19, 24, 26 juni en 2 juli
- Profyto Proevenplatform: 18 juni
- Landelijke Pootgoeddag, Slootdorp: 2 juli
- Klantenbijeenkomst Bongers Agro, 11 mei
- Technodag gewasbescherming Vredepeel, 1 juli

Ook is de spuit al gereserveerd voor verschillende bijeenkomsten o.a.:

- Aardbeimiddag, Zundert: 4 september
- Bloemkoolboulevard, Zwaagdijk: 4 september
- Sluitkooldag, Zwaagdijk: 12 september

De compacte demospuit is gemaakt voor de demonstratie van aspecten als driftarme doppen en het vullen en het reinigen van de spuit. "We kunnen er alles mee demonstreren wat je ook met een echte spuit kan demonstreren", aldus Hilfred Huiting van Telen met toekomst. Hij merkt dat dit aanspreekt in de praktijk en dat leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen enthousiast zijn. Meer informatie Hilfred Huiting van Telen met toekomst, hilfredhuiting@wur.nl

Met de compacte demospuit kunnen verschillende aspecten worden gedemonstreerd

Geleide bestrijding kniptorren Zuid-Limburg

Lansy (Limburgs Landbouw Syndicaat) werkt samen met Telen met toekomst aan de geleide bestrijding van kniptorren in Zuid-Limburg. De larven van deze kniptorren, ritnaalden, veroorzaken ook in het lössgebied regelmatig flinke schade aan diverse gewassen. Doordat de ritnaalden drie tot vier jaar in de grond leven voor ze verpoppen tot kniptor, kunnen ze meerdere jaren achtereen schade aanrichten. Zo vormen bijvoorbeeld een toenemend probleem bij de teelt van aardappelen op löss. Bestrijding met Mocap (aardappelen) kan schade verminderen, maar resultaten zijn sterk wisselend. Een andere en duurzamere mogelijkheid is de kniptormonitoring. Met behulp van seksferomonen in trechters vallen kunnen de mannelijke kniptorren worden gevangen en wordt de vlucht gevolgd. Bij een piek kan een bestrijding worden uitgevoerd tegen de volwassen kniptorren. Op deze manier worden de problemen met de larven, ritnaalden, in volgteelten voorkomen.

Verspreid over het lössgebied, zijn op tien percelen wintertarwe trechters vallen met het seksferomoon ingegraven om de kniptorren (*Agriotes lineatus* en *Agriotes obscurus*) te vangen. Wekelijks worden de vallen gecontroleerd en de aantallen kevers genoteerd. De aantallen worden in de tijd uiteengezet, waarbij op eenvoudige wijze de vluchten met bijbehorende pieken zichtbaar worden. Hierdoor kan op het juiste moment een bespuiting

worden uitgevoerd. Uit de eerste ervaringen blijkt dat er een behoorlijke variatie is tussen de verschillende percelen.

Meer informatie Renould Schiffelers, r.schiffelers@dlvplant.nl

Duurzame aanpak aardappelopslag op praktijkdag suikerbieten

De praktijkdag Suikerbieten en cichorei op 4 juni in Valthermond is met circa 500 bezoekers zeer succesvol verlopen. Veel aandacht was er voor de demo aardappelopslagbestrijding en mechanische onkruidbestrijding. Er waren verschillende noviteiten te bewonderen.

De meest effectieve manier voor de bestrijding van aardappelopslag is en blijft het toepassen van glyfosaat. Er waren in Valthermond ook machines aanwezig om pleksgewijs aardappelopslag te bestrijden met glyfosaat, zoals de Weed-it. De Weed-it werkt met detectiesensoren en spuit alleen daar waar een aardappelplant staat. Dit levert een flinke besparing aan middel op. Naast de Weed-it toonde de GreenTouch Interrow zijn kunnen. Deze machine werkt volgens het principe van aanstrijken met doekjes (die net boven de grond hangen). Deze techniek geeft zeer weinig drift. Bij de mechanische onkruidbestrijding werd de Sarl Radis intra-rijshoefel gedemonstreerd. Deze machine stuurt een schoffel in en uit de gewasrij nadat de lichtsensor de plantplaats bepaalt. Verder was er aandacht voor een schoffelpalk met vinger- en torsiewieders.

De praktijkdag suikerbieten en cichorei op lichte grond is een samenwerkingsproject tussen PPO, IRS en Suiker Unie. Telen met toekomst en het project Spade leverden een belangrijke bijdrage aan de organisatie. Daarnaast was er ondersteuning van een groot aantal bedrijven. Een impressie van de dag met filmpjes en foto's is te vinden op de site van het IRS.

<http://www.irs.nl/detail.asp?sOnderdeel=nieuws&iPaginaID=1998&frameID=3&fixedFrame=3>

Meer informatie vanuit Telen met toekomst bij Hilfred Huiting, hilfred.huiting@wur.nl of Harm de Boer, h.deboer@dlvplant.nl

Geslaagde schoffeldemonstratie in cichorei

Ondanks het regenachtige weer waren circa 50 cichoreitellers maandag 15 juni in Deurne aanwezig bij de schoffeldemonstratie die was georganiseerd door Telen met toekomst in samenwerking met Sensus en CSV COVAS. De demonstratie zette de aanwezige telers aan tot denken. Vanwege de weersafhankelijkheid en de gemiddelde oppervlakte cichorei (> 8 ha per teler) is mechanische onkruidbestrijding voor veel telers niet de eerste optie ondanks dat duidelijk is dat de groei van cichorei wordt geremd door inzet van herbiciden. De demonstratie liet echter zien dat er momenteel verschillende machines beschikbaar zijn met een hoge capaciteit en waarmee zeer scherp kan worden gewerkt. Zo werden de Steketee frontschoffelmachine, Garford schoffel met Robocrop stuursysteem, strokenfrees en een demomachine met perslucht, vinger- en torsiewieders gedemonstreerd. Met de persluchtondersteunde schoffelmachine is het mogelijk om het onkruid uit de rij te blazen, maar de compressor vraagt nogal wat extra vermogen. Verder moet het areaal voldoende groot zijn om de investering voor de loonwerker rendabel te maken. Behalve aandacht voor mechanische onkruidbestrijding was er ook aandacht voor een kappenspuit.

Meer informatie Gerard Meuffels van Telen met toekomst, gerard.meuffels@wur.nl

Veel belangstelling voor de Garford schoffel in cichorei

Bloembollen

Emissie uit spoelbassins voorkomen

Waterschap Zuiderzeeland, KAVB Flevoland en de Gemeente Noordoostpolder willen gezamenlijk het aantal geconstateerde lozingen uit bollenspoelbassins met tenminste de helft terugbrengen. Telen met toekomst heeft het initiatief genomen de betrokken partijen bij elkaar te brengen en levert waar mogelijk de nodige kennis om tot een oplossing te komen.

In spoelwater van geoogste bollen komen resten van gewasbeschermingsmiddelen voor. Om emissie van deze stoffen naar bodem of oppervlaktewater te voorkomen moet het spoelproces gesloten zijn. Vooral als met veel schoon water wordt nagespoeld kan het gebeuren dat een bassin overloopt naar oppervlaktewater. Angst voor de verspreiding van *Fusarium* (zuur) met spoelen wordt vaak als reden gegeven om veel naspoelwater te gebruiken. Op gezamenlijk initiatief van de partijen verschijnt eind augustus in het vakblad Bloembollenvisie een artikel waarin de problematiek onder de aandacht wordt gebracht en de visie van de samenwerkende partijen wordt verwoord. Hierin wordt ook verslag gedaan van een gezamenlijk bezoek aan Balk Bloembollen. Bollenteler Rob Balk lukt het tot nog toe met weinig water na te spoelen en daarmee het spoelproces gesloten te houden.

Michiel Heuser van Waterschap Zuiderzeeland in Flevoland geeft aan dat de medewerkers van het waterschap bij de bedrijfsbezoeken tijdens de spoelperiode speciaal met de telers gaan bekijken hoe het spoelproces is ingericht. Hiervan wordt een overzicht gemaakt wanneer het wel en wanneer niet lukt het spoelproces gesloten te houden. Op basis van de uitkomsten wordt gezamenlijk bepaald of een advies kan worden opgesteld en verspreid en of aanvullend onderzoek nodig is.

Meer informatie Rik de Werd van Telen met toekomst, rik.dewerd@wur.nl

Spoelinstallatie waarbij met een beperkt volume wordt nagespoeld (de vier kleine sproeikoppen). Foto: Arie Dwarswaard Bloembollenvisie

Boomkwekerij

Veel belangstelling voor driftarme doppen

Leveranciers van spuittechniek merken de laatste maanden veel belangstelling bij boomkwekers voor driftarme doppen. Jaap van Waaij van Voets in Hazerswoude-Dorp heeft al diverse sets met driftarme doppen verkocht aan boomkwekers en ook Anne Koster van Damcon in Opheusden meldt dat er ineens volop vraag is naar driftarme doppen.

Binnen 14 meter van de sloot is het gebruik van driftarme doppen en kantdoppen uit de klasse 50% reductie verplicht om emissie te beperken. Voor een aantal gewasbeschermingsmiddelen is dit niet voldoende en geldt sinds juni dit jaar dat spuitdoppen uit de driftreductieklassen 75 of 90% nodig zijn. Telen met toekomst heeft afgelopen jaar in de boomkwekerijsector veel aandacht besteedt aan demonstraties met driftarme doppen om kwekers te informeren over de werking. In samenwerking met studieclub Opheusden, mechanisatiebedrijf Damcon en Telen met toekomst voeren een aantal laanboomkwekers dit seizoen de onkruidbestrijding op hun bedrijf uit met driftarme doppen. Ook is onlangs een brochure 'Samen werken aan schoon water' verspreidt om telers te informeren over het belang van schoon oppervlaktewater en de maatregelen die kwekers kunnen nemen om emissie van gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen. De folder is ontwikkeld met medewerking van de Nederlandse Bond van Boomkwekers, Hoogheemraadschap van Rijnland, het project 'Boomkwekerijen voor verbetering waterkwaliteit', De Buurte Kwekerijen en gewasbeschermingsfabrikanten.

Volgens Van Waaij en Koster hebben deze activiteiten van Telen met toekomst impact. Van Waaij: "Het zijn zinvolle activiteiten, want ik merk dat mensen goed op de hoogte zijn." Koster heeft een vergelijkbare mening. "Vorig jaar was er nog zeer weinig interesse. Nu merk ik dat telers goed geïnformeerd zijn en ook daadwerkelijk aan de slag gaan."

Beide techniekleveranciers hebben vorig jaar de demonstraties in de praktijk ondersteund en zien voor zichzelf ook een duidelijke adviserende rol in de praktijk. Koster vindt dat hij als werkplaatschef niet alleen doppen moet kunnen monteren, maar hij wil ook zijn klanten kunnen adviseren welke doppen geschikt zijn. En met succes: "Ik krijg tegenwoordig zelfs de vraag om lezingen te houden voor telers en hun te informeren over de juiste spuitdop." Van Waaij: "Ik vertel boomkwekers dat die doppen echt goed werken en niet alleen nodig zijn omdat het moet voor het milieu."

De brochure over schoon water en het gebruik van driftarme doppen is te downloaden op www.telenmettoekomst.nl. Meer informatie Wilco Dorresteyn van Telen met toekomst w.dorresteyn@dlvplant.nl

Toeleverancier gaat voor duurzame middelenkeuze luisbestrijding

Toeleveringsbedrijf C. van der Hoek B.V. uit Hazerswoude Dorp heeft afgelopen maanden bij haar klanten aandacht gevraagd voor een verantwoorde middelenkeuze bij de luisbestrijding. Samen met Telen met toekomst is een overzicht gemaakt van de bladluismiddelen en het effect van deze middelen op natuurlijke vijanden, bijen en hommels en op het milieu. Het overzicht is verspreid bij orders, op de balie gelegd en de verkopers hebben er actief aandacht aan besteedt bij de verkoop. Henrico van der Hoek geeft aan dat boomkwekers de informatie enthousiast hebben ontvangen en dat kwekers ook bereid blijken om bij de middelenkeuze rekening te houden met het milieu en het effect op natuurlijke vijanden, bijen en hommels. "Veel mensen kennen vooral Admire. Middelen als Plenum en Teppeki waren onbekend, maar worden nu steeds vaker gekozen vanwege de lage milieubelasting en omdat ze niet schadelijk zijn voor natuurlijke vijanden", aldus Van der Hoek. Ook kiezen kwekers vaker Calypso in plaats van Admire, omdat Calypso veilig is voor bijen en hommels.

De toeleverancier vindt het leuk om te zien dat deze activiteit om duurzame gewasbescherming te promoten effect heeft. Het bedrijf denkt erover om binnenkort ook voor een andere ziekte of plaag de informatie over milieubelasting op een rijtje te zetten en te verspreiden onder haar klanten. Meer informatie Henrico van der Hoek van C. van der Hoek, h.vanderhoek@cvanderhoek.nl of Wilco Dorresteyn van Telen met toekomst w.dorresteyn@dlvplant.nl

Boomkwekers stappen over op spintbestrijding met roofmijten

Steeds meer boomkwekers zetten roofmijten in om spint in hun gewas biologisch te bestrijden. Dat merken Koppert B.V. en haar distributeurs van natuurlijke vijanden.

Koppert heeft begin dit jaar een folder gemaakt en verspreid onder 1600 kwekers. Met de folder wil Koppert boomkwekers attenderen op de mogelijkheden van biologische bestrijding van spint met Spidex en Spical en het gebruik van de Airbug handverblazer. Binnen Telen met toekomst hebben enkele bedrijven in 2008 goede ervaringen opgedaan met deze aanpak. Boomkwekerij Out in Hazerswoude Dorp kreeg zelfs voor deze inspanningen van Studieclub Regio Boskoop de innovatieprijs 2009 uitgereikt. Uit de ervaringen van 2008 blijkt dat spint ook in de boomkwekerij goed is te bestrijden met roofmijten en dat de kosten geen belemmering zijn. In de folder besteedt Koppert hier volop aandacht aan. Voor meer informatie kunnen geïnteresseerde telers een antwoordkaart terugsturen of rechtstreeks contact opnemen met een van de distributeurs van Koppert. "Ik kan het nog niet kwantificeren in aantallen", zegt Nico Hartevelt van Koppert, "maar het geeft een goed gevoel dat alle activiteiten er voor zorgen dat telers enthousiast worden."

Ook dit jaar werkt Telen met toekomst samen met telers en leveranciers als Koppert en Syngenta Bioline aan de doorontwikkeling van geïntegreerde spintbestrijding. Op één bedrijf wordt gekeken of het winst oplevert wanneer al roofmijten in het stek worden uitgezet. Op een ander bedrijf worden de voordelen van de verschillende uitzetmethoden onder de loep genomen. Hiervan is ook een filmpje gemaakt en geplaatst op de website www.gezondeboomteelt.nl Verder heeft Telen met toekomst 14 juli samen met Studieclub Regio Boskoop, Boot & Co, Windhorst van Veen, Agropoli, Koppert, Syngenta Bioline en Hoogheemraadschap van Rijnland een avond georganiseerd over geïntegreerde bestrijding. Tijdens de avond was ook veel interesse voor het gebruik van roofmijten tegen spint. In totaal waren zo'n 80 boomkwekers aanwezig.

Meer informatie Wilco Dorresteyn van Telen met toekomst w.dorresteyn@dlvplant.nl
Het filmpje is te zien op: <http://www.youtube.com/watch?v=XrAlcBpK818>

Nico Hartevelde van Koppert B.V. blaast rooftermieten uit buiten op een boomkwekerij

Fruittelte

Tijdstippenproef fruitmot bij peer

Telen met Toekomst heeft in samenwerking met Du Pont De Nemours (Nederland) B.V. een tijdstippenproef opgezet op fruitmot bij peer (ras Conference). Het doel van deze proef is om de belangrijkste periode voor het ontstaan van de aantasting vast te stellen bij Conference; het hoofd ras bij peer in Nederland.

De bestrijding van fruitmot is op dit moment een knelpunt. De laatste jaren zien fruittelers steeds vaker vlak voor de oogst aantastingen doorkomen van fruitmot bij peer. Om zo min mogelijk te hoeven spuiten, is het belangrijk dat de bespuiting op het juiste moment wordt uitgevoerd. Het onderzoek naar fruitmot gebeurt in binnen- en buitenland vaak op appel. Bij appel ligt het zwaartepunt van de bestrijding in juni. Uit oriënterende waarnemingen van PPO-Randwijk bleek afgelopen seizoen, dat de periode half juli belangrijk was bij peer. Op vier verschillende tijdstippen worden bespuitingen uitgevoerd met een nieuw middel van Du Pont, dat in 2010 waarschijnlijk een toelating krijgt in Nederland. Fruittelers kunnen in de toekomst bij toelating dit middel op het juiste moment inzetten bij appel en peer. De resultaten zijn pas bekend bij de oogst in september. Meer informatie Herman Helsen, herman.helsen@wur.nl of Pieter Aalbers, p.aalbers@dlvplant.nl

Glastuinbouw

Beleidsexcursie glastuinbouw naar Polderproject de Woudse Droogmakerij

Op 11 juni zijn beleidsambtenaren en convenantpartners op bezoek geweest bij het Polderproject de Woudse Droogmakerij. In het polderproject werken het Hoogheemraadschap van Delfland, LTO Glaskracht Nederland, Agrodiss, Bayer Cropscience en Telen met toekomst samen met telers aan het terugdringen van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen naar het oppervlaktewater.

De samenwerkingspartners legden uit dat de kracht van het project zit in het samenwerken vanuit een eigen belang aan het gemeenschappelijke doel namelijk het verbeteren van de waterkwaliteit. Het bedrijf Koop Gerbera toonde hoe dit in de praktijk wordt aangepakt. Zo lichtte Gert-Jan Dillo van toeleverancier Nic Sosef B.V. toe hoe hij samen met Koop Gerbera de spuittechniek op het bedrijf aan het optimaliseren is. "Natuurlijk gaat het daarbij om verbetering van de effectiviteit en dat vertaalt zich naar minder emissie." Bij het bespreken van de emissiechecklist met de teler en zijn adviseurs was dit als een van de aandachtspunten naar boven gekomen. Nic Sosef B.V. liet weten dat ze de emissiechecklist gaan gebruiken bij de evaluatie met de klanten aan het eind van

het jaar en het opstellen van de nieuwe gewasbeschermingstrategie voor volgend jaar. Dat zo'n gesprek direct al positieve gevolgen heeft blijkt uit de reactie van Koop: "Ik was me niet bewust dat gewasbeschermingsmiddelen in het water een probleem vormen. Nu ben ik er alert op en ontdek ik zelf ook allerlei zaken die beter en anders kunnen". Zo spuit hij restanten middel niet meer over het pad maar komt het in de vuilwatertank, vangt hij het condenswater van zijn oude kas ook op, en heeft hij zelf een technisch probleem met een terugslagklep opgelost waardoor er aanzienlijk minder ongewenste lozingen plaatsvinden. Dit resulteert direct in winst voor de waterkwaliteit.

Meer informatie bij Ellen Beerling van Telen met toekomst, ellen.beerling@wur.nl of Jaap Bij de Vaate van Telen met toekomst, j.bijdevaate@dlvplant.nl

Colofon:

Telen met toekomst werkt samen met andere partijen aan duurzame gewasbescherming en duurzame bemesting voor akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij en glastuinbouw. Belangrijkste partners van Telen met toekomst zijn de landelijke, sectorale en regionale landbouworganisaties (LTO, NBvB, KAVB, NFO), Unie van waterschappen, Vewin, Agrodis, Nefyto, Cumela en Plantum. Het project loopt van 2008 tot en met 2010 en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV. De uitvoering wordt gedaan door PPO en DLV Plant. Via deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen. U kunt zich voor deze nieuwsbrief aanmelden via www.telenmettoekomst.nl of stuur een mail naar info@telenmettoekomst.nl

Klik [hier](#) als u deze nieuwsbrief niet meer wenst te ontvangen